

УДК 37:299.512(510)

І. А. ХОТЧЕНКО

кандидат педагогічних наук

Українська інженерно-педагогічна академія

ВПЛИВ КОНФУЦІАНСТВА НА СУЧАСНУ СИСТЕМУ ОСВІТИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті розглянуто вплив філософської школи Конфуція на морально-етичне виховання та сучасну систему освіти в Китайській Народній Республіці. Висвітлено основні постулати Конфуція, які донині не втратили своєї актуальності у процесі навчання й контролю в освітніх закладах Китаю.

Ключові слова: *освіта в Китайській Народній Республіці, філософські школи, морально-етичне виховання, конфуціанство.*

Китай – одна з найдавніших цивілізованих держав світу. Як відомо, історія Китаю становить майже п'ять тисячоліть, а ідеал високої давнини, вічності небесної імперії й у сучасних умовах спонукає китайських мислителів вивчати коріння великої китайської культури, що сягають глибин тисячоліть.

Актуальність звернення до педагогічного минулого зумовлене ствердженням китайців, що освіта в Китаї дає змогу соціуму підтримувати спадкоємність із передуючою культурною традицією, вона передбачає наявність умов для збереження та розвитку матеріальної та духовної культури суспільства. Такий підхід означає, що, згідно з умовами традиційності, підґрунтя нині існуючих тенденцій в освіті Китаю закладено тисячі років потому.

Зазначимо, що ця проблема викликає інтерес у вітчизняних та зарубіжних дослідників (С. Дьячков, О. Машкіна, О. Шацька, Цянь Му та ін.), які частково присвятили свої дослідження цьому феномену.

У межах наукового пошуку слід виокремити праці синологів радянського й пострадянського періоду А. Антиповського, Н. Боревської, Т. Зепалової, В. Клепікова, Н. Франчук.

Слід зазначити, що науковець О. Машкіна наголошує на тому, що на всіх історичних етапах освіта в Китаї як один з аспектів духовної культури слугувала цілям зміцнення китайської цивілізації, а консервативна стабільність конфуціанського Китаю була гарантом незмінності інституту освіти.

Мета статті полягає у відстеженні впливу ідеології конфуціанства на виховання та освіту в сучасній Китайській Народній Республіці.

Трепетне ставлення самобутньої китайської нації до традицій у Китаї має особливий культурний зміст, що формує у європейців уявлення про Китай як про суспільство традиціоналістичного (патріархального) типу.

У сучасному Китаї існує сформований віками народний вислів: “Надія на підйом нації покладається на освіту, а надія на розвиток освіти – на вчителів”. На ґрунті такого ставлення до освіти китайці традиційно ставляться до вчителів надзвичайно поважно. З китайської мови “лаоши” пере-

кладається як “викладач” або “вчитель”, проте за часів Стародавнього Китаю звернення до вчителя найчастіше звучало як “шифу”, у перекладі на українську – “майстер”. “Майстри” зазвичай представляли філософські школи, ідеї яких дійшли до наших днів.

“Давнина на службу сучасності” – цю сформульовану ще в стародавньому Китаї тезу взято реформаторами освіти на озброєння, і вона активно впроваджується в життя. Освітні ідеї традиційної духовної культури Китаю, якими пройнята освіта КНР сьогодні, відображені, передусім, у конфуціанстві.

Слід зазначити, що на ранніх етапах розвитку філософської думки на першому плані досліджень перебували узагальнені уявлення про світ, згодом дедалі більше уваги стало приділятися проблемам людини, її життя.

Як відомо, найбільший унесок у розвиток педагогічної думки в Китаї зробили видатний педагог Конфуцій (Кун Цзи, 551–479 до н.е.) та його послідовники. За часів Стародавнього Китаю філософ Конфуцій вважався божественним заступником освіти. Саме Конфуцій узагальнив педагогічний досвід Стародавнього Китаю й висловив оригінальні виховні й освітні ідеї. Він поділяв усіх людей на володарів вищої природженої мудрості (сини неба, правителі) – тих, хто досягав визнання завдяки рівню вченості й усупереч обмеженим природним завдаткам (благородні мужі, опора держави), а також на людей, не здібних опанувати знання (чернь) [1].

Класична праця, в якій знайшли віддзеркалення педагогічні погляди Конфуція, – це трактат “Бесіди і думки” (“Луньюй”). “Луньюй” – єдине достовірне свідчення про Конфуція та його погляди, складається з окремих фрагментів бесід філософа з учнями, які торкаються найрізноманітніших тем.

Філософ стверджував, що “навчатися та не розмірковувати – гаяти час; міркувати та не навчатись – хибно” [Лунь юй, гл. 2]. Читання книг без обмірковування прочитаного не дає результатів. Тому, здійснюючи контроль знань своїх учнів, Конфуцій особливу увагу приділяв їх аналітичним здібностям, прислухався до особистої думки кожного [1, с. 64].

Конфуцій приділяв значну увагу взаємозв’язку між знаннями та діями (теорією та практикою). Він відзначав єдність знань і дій, необхідність використання результатів навчання на практиці. Конфуцій убачав дуалістичний зв’язок між знаннями та діями, між теорією та практикою. Він підкреслював єдність знань і дій, необхідність навчання задля використання його на практиці. Відомий вислів Конфуція “слухаю слова людей та спостерігаю за їх діями” [1, с. 72] містить ідею важливості єдності слова та дії. Наголошуючи на важливості єдності теорії та практики, філософ зауважував, що контроль знань здійснюється у процесі їх використання.

Сучасний педагог-науковець Лю Цзаочан [6, с. 27] відзначає, що педагогічній теорії Конфуція була притаманна гуманність, яка полягала у відсутності контролю для вступаючих до його філософської школи, що давало шанс всім бажаючим приєднатися до числа учнів Конфуція незалежно від їхнього рівня знань або соціального статусу. Професор Кун Течен на-

голошує, що, надавши своїм учням рівні можливості, Конфуцій першим почав втілювати у життя ідею доступної освіти [3, с. 12].

Для оцінювання навчальних досягнень своїх учнів Конфуцій використовував схвальні відгуки: “надмірний”, “відстає”, додаючи “бути надмірним так само погано, як і відставати” [Лунь юй, гл. 14]. На думку Конфуція у навчанні не треба поспішати, також не слід стояти на місці, важливо дотримуватись “шляху золотієї середини”. Як методологія “шлях золотієї середини” передбачає абсолютизацію діалектичної категорії “міра” та єдності суперечностей. Конфуцій брав правила поведінки його учнів та результати їх навчальних досягнень за “міру”, він не допускав “перевищення” або “недотягування” [1, с. 75]. Отже, “міра,” притаманна “золотій середині”, стала своєрідним стандартом оцінювання результатів контролю навчальних досягнень учнів школи Конфуція.

Починаючи з II ст. н. е., коли конфуціанство стало державною політикою Піднебесної, книги “конфуціанського канону” були обов’язковими для вивчення у китайських школах. У так званому “конфуціанському каноні” був запропонований метод контролю у вигляді бесіди вчителя з учнями, популяризовані такі завдання, як класифікація і порівняння фактів та явищ, наслідування зразкам [2].

Щодо проблеми організації контролю навчальних досягнень у системі освіти відзначимо, що Конфуцій часто здійснював своєрідний контроль навчальних досягнень своїх учнів у процесі бесіди, за результатами якої визначав найбільш обізнаних. Конфуцій вимагав від учнів дотримуватися дисципліни, керуватися моральними та етичними нормами, культивує сумлінність і свідомість своїх послідовників.

Зазначимо, що Конфуцій був прибічником урахування індивідуальних можливостей учнів, проте він висував однакові для всіх учнів вимоги, в результаті виконання яких вони ставали носіями найвищих моральних якостей. Він заохочував самостійну роботу, закликав до морального самовдосконалення.

Конфуцій вимагав від учнів регулярно повторювати набуті знання. Повторювання, на думку філософа, дає змогу успішно просуватися вперед у процесі навчання [1, с. 72; 3, с. 9]. Однак він зазначав значущість вдумливого повторювання, оскільки був запеклим супротивником зазубрювання та механічного запам’ятовування навчального матеріалу.

Відомий китайський педагог-науковець Чжоу Юйде високо оцінює педагогічний професіоналізм Конфуція. На його думку, Конфуцій, поперше, проявив демократичність високого рівня у спілкуванні з учнями, поважаючи їх як особистості, цінуючи їх думку під час дискусій. По-друге, він ніколи не намагався стримувати ініціативу учнів, стимулюючи розвиток їх особистої думки [5, с. 34]. У такий спосіб мудрий філософ Конфуцій здійснював контроль набутих знань і визначав потенціал учнів одночасно.

Висновки. Філософські течії завжди значною мірою впливали на освіту в Китаї. З метою більш цілісного уявлення про зародження, формування

та розвиток освітніх тенденцій у Піднебесній ми звернулися до часів існування Стародавнього Китаю, відомий своєю традиційністю та церемоніальністю щодо питань освіти. У ході дослідження встановлено, що значним чином позначилася на освіті та вихованні в Китаї ідеологія конфуціанства.

Як відомо, основними ознаками традиційності Китаю є тривале та безперервне існування китайської цивілізації, а також збереження державності китайської соціальної структури у практично незмінному вигляді. У статті висвітлено, що головну роль у цьому відіграла традиційна китайська, точніше конфуціанська, консервативність.

Отже, в результаті проведеного наукового пошуку з'ясовано, що такі тенденції й заходи у галузі освіти, що донині активно використовуються у системі освіти КНР, започатковані видатним китайським філософом Конфуцієм:

- доступність освіти. Конфуціанство активно пропагувало доступність освіти для представників усіх класів суспільства;
- запровадження практики. Конфуцій відзначав єдність знань і дій, необхідність використання результатів навчання на практиці;
- оцінювання знань. Конфуцій використовував усну форму оцінювання результатів навчальної діяльності своїх учнів: “надмірний”, “відстає”;
- вивчення індивідуальних особливостей тих, хто навчається. Філософ приділяв значну увагу спостереганню за своїми учнями, вивчаючи їх здібності задля подальшого врахування у процесі навчання.

Таким чином, засновник “школи служилих”, філософ і педагог Конфуцій залишив в історії Китаю багатий ідеологічний спадок, зокрема очевидною є значущість його внеску в розвиток освіти та виховання в Піднебесній, який за умов сучасності не втрачає своєї актуальності.

Список використаної літератури

1. История китайской философии / пер. с кит.; общ. ред. и послесл. М. Л. Титаренко. – Москва : Прогресс, 1989. – 552 с.
2. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. : учеб. пособ. для пед. учеб. завед. / [под ред. акад. РАО А. И. Пискунова]. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Сфера, 2001. – 512 с.
3. Кун Течен. Конфуций, его жизнь, идеи и влияние / Кун Течен. – Тайбэй, 1991. – 12 с.
4. Машкина О. А. Образование как приоритет социально-экономического развития КНР / О. А. Машкина // История и современность. – 2012. – № 2. – С. 197–203.
5. Шэнь Гуаньцюнь. Воспитание и педагогическая мысль в Древнем Китае / Шэнь Гуаньцюнь. – Ухань, 1956. – 121 с.
6. 吴钢. 中国教育评价发展的回顾与展望 / 吴钢 // –北京:教育研究, 2000. – № 3. – Р. 27–32.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2016.

Хотченко И. А. Влияние конфуцианства на современную систему образования Китайской Народной Республики

В статье рассмотрено влияние философской школы Конфуция на морально-этическое воспитание и современную систему образования в Китайской Народной Ре-

спублике. Освещены основные постулаты Конфуция, которые донныне не потеряли свою актуальность в процессе обучения и контроля в образовательных заведениях Китая.

Ключевые слова: образование в Китайской Народной Республике, философские школы, морально-этическое воспитание, конфуцианство.

Khotchenko I. The Influence of Confucianism on Modern System of Education of the Chinese People's Republic

The article is dedicated the analysis of basic ethnic and educate postulates of philosophy school of Confucius and its influence both on development of theoretical ideas of education and modern system of education.

As known China is one of the most ancient countries in the world. The eternity of the Celestial Empire in modern conditions encourages Chinese scientists to learn the influence of the roots of the great Chinese culture on the educational system in presence.

Quivering attitude to traditions in China has a particular cultural content that gives an idea to Europeans that China consists of traditional type society.

Thousands years ago, Confucius, Mencius, Xunzi, Laozi, Zhuangzi and many other ancient philosophers all pondered upon the meaning of being a person: what kind of a human being one should be and how one should cultivate oneself to be such a person. Their legacy has produced in East Asia a unique Chinese or Confucian cultural heritage circle.

Confucius' greatest contribution to the culture of China was in the field of education. Confucius believed in education for all regardless of social status. A student had to find a good teacher and emulate his actions and words. The student had to have an eagerness to learn and imbibe good values. As a teacher, Confucius expected his students to learn with understanding and not through intuition. He taught them about good governance, proper speech and refined arts and most important of all he taught them good values and stressed the need for morality. He wanted to prepare his students for public service. Confucius aimed at cultivating ideal individuals to bring about an ideal social order. Through his philosophy on education, he aimed at bringing about a social reform. He wanted society to live in a state of harmony through moral values. His methods of teaching were unique and his ideas are still followed after all these centuries, in China's modern system of education.

Key words: education in the People's Republic of China, the philosophical schools, moral and ethical education, Confucianism.